

**BERNAT VERNHIÈRAS: "AMB JOAN BODON SE PÒT PAS PARLAR DE
LITERATURA REGIONALISTA"**

A l'ocasion del centenari de la naissença de Joan Bodon, presentam un pichon cycle d'entrevistas ambe de personalitats ligadas a l'òbra d'aquel grand escrivan occitan contemporanèu. **Bernat Vernhièras (La Vaur, 1945) es estat professor de Filosofia e de Lengua Occitana e contunha d'organizar d'activitats per la defensa e la promocion de l'occitan e a publicat una interpretacion dels "Contes del meu ostal".**

R.- L'òbra de Joan Bodon es considerada coma basica de la literatura occitana contemporanèa. Quinas son las caracteristicas basicas de la siá òbra?

Bernat Vernhièras – Nascut en 1920, Bodon coneguèt donc a vint ans lo traumatisme de la segonda guèrra mondiala e l'exilh amb lo *Servici del Trabalh Obligatòri* que lo menèt ducas a Breslau en Silesia : experiéncia de desrasigament, de dubertura al monde - esperit curiós, aprenguèt l'alemand - e al tragic de la condicion umana que son òbra tota ne pòrta testimoni. Atal d'unes de sos poèmas coma aqueste, "La mar de las galèras", datat de 1944 a Breslau (*Poèmas*, IEO Edicions, p. 15), qu'evòca

Aquelas illas perdudes

Sus la mar de las galèras,

e remanda a aiceste, datat de 1968 a Sant Laurenç d'Òlt e qu'a per títol "Ucraina" (*Id.*, p. 71):

Ont existís aquel país que se ditz Ucraina ?

Tanplan benlèu non existís, mas degun se'n maina...

Alara, qual sap s'aquel país desconegut, es pas lo rebat d'Occitania, mena d'Atlantida, que seriam totjorn a cercar ? E per nos menar, un sol fial, lo de la lenga:

Segrai lo fial de ma lenga

Per tornar tocar la tèrra...

(Del meteis poèma de 1944 a Breslau, *Ibid.*)

Aiçò per solinhar una primièra caracteristica de l'òbra de Bodon, qu'en poesia coma en pròsa, una meteissa tòca perseguida : l'identitat occitana.

E una segonda caracteristica que podèm tirar d'aquel exemple poetic : los imatges d'illas, de mar, de galèras, del naviòl que torna al pòrt fan somiar ; l'autor deslarga l'imaginari del legeire, lo met en camin, li alanda tot lo camp de las interpretacions, sens lo butar dins una rega puslèu qu'una altra.

Una tresena característica que reten l'atencion del legeire, es per la pròsa narrativa, una escritura que diriam minimalista: sintaxi simpla, vocabulari sens recèrca particulèra contràriament a l'estil mai florit dels felibres coma son mèstre e amic Enric Mouly, frasas cortetas e capítols brèus. Atal de la fin del conte "Lo sang del Drac" (*Contes del Drac*, dins *Contes*, IEO Edicions, p. 41) : «Aquí, se bastir una cabana. Viure d'aglands e de carn crusa. Esperar. S'es pas perdut encara lo sang del Drac...»

E aquela escritura daissa passar una emocion fòrta.

Aquela emocion - e aiçò serà una quatrena característica que cal solinhar - es al servici dels paures, dels pichons, dels marginalizats, dels doblidats de l'istòria que lo narrator se'n fa lo pòrta-votz, justament coma d'aquel presonier alemand bèstiament maltractat a la bòria ont la còla es a escodre. Lo narrator a pas pogut parar lo paure tipe batut e sacat defòra sens aver res comprés, e conclutz, amar: «Me cali. Sabi que degun m'escotariá pas. Còpi un tròç de pastís. Temps de l'escodre, temps de l'amistat...» (*La Grava sul camin*, IEO Edicions, p. 130.)

R.- Una de las características que mai estonan es que, malgrat l'evidenta localizacion occitana de la majoritat de las siás òbras, agarram una clara e evidenta universalitat en la siá òbra.

Bernat V. – Vertat qu'aquela localizacion es vesadoira, mai que mai per exemple dins aqueles *Contes del Drac* e *Contes de Viaur* ont podèm seguir los passes dels personatges d'una bòria a l'autra, ambe lor nom, plan identificablas sus la mapa de l'IGN. Atal avèm dreit a tota la toponimia d'un terrador plan delimitat, lo Segalar al ras de Viaur e de sos famoses "travèrses".

Aquò empacha pas d'aténher a l'universalitat - e se pòt pas parlar de "literatura regionalista" -, pr'amor de la tematica ja evocada coma l'atencion als daissats de caire, e tanben per aver apelat als arquetipes universals coma la lucha del ben e del mal, lo simbolisme de la lutz e de la tenèbra, la fòrça evocatrix d'unes imatges coma los de l'ostal, de l'arbre, de la sèrp, de l'aucèl, del caval, de la luna, del riu e dels grands mites: los de l'edat d'aur o del deluvi...

R.- La narrativa brèva foguèt tanben produsida per Bodon, en mostrand una granda qualitat amb produccions coma "Contes dels Balssàs", "Contes del meu ostal", "Contes del drac" e "Contes de Viaur". Quinas características an los contes de Joan Bodon?

Bernat V. – Dirai que cadun d'aqueles quatre recuèlhs a son especificitat e demanda de claus d'interpretacion particulèras. Sufís pas de dire efèctivament que lo contaire a posat dins la tradicion oral, transmesa per sa maire, contaira de tria, coma o vesèm formulat en cap dels *Contes del Drac*:

«Los contes que sègon, los teni de ma maire nascuda a La Ribière, comuna de Mirandòl- Bornhonac. La Ribière, en Albigés, èra parròquia de La Placada, en Roergue.» (Contes, ja citat, p. 14.)

Vertat es que retrobam aquelas istòrias de dracs e dracons dins los collectatges, mas i a al mens autant de distància entre aqueles documents bruts e l'elaboracion literària de l'escrivan, coma dins l'òbra de Perrault o dels fraires Grimm...

Res que per aqueles Contes del Drac, se vei que l'autor fa òbra originala en metent, maniera de dubertura o de prològ, dos contes de sa creacion que son una mena de genèsi del mal sus la tèrra:

«Aital comencèt lo temps aule.» (Id., p. 21.)

Se los Contes del Drac apartenon puslèu al genre fantastic, los Contes del meu ostal son de factura mai tradicionala: lo de "L'Aucèl gris" es tipic del genre conte meravilhós o conte fadièr, coma lo de "L'Anèl d'aur" o encara "Floreta e Pietonèl" qu'an una fin urosa ambe una situacion d'equilibri que dona una leiçon d'optimisme.

Pr'aquò, dins aquel meteis recuèlh, d'autres contes an un tota altra prigondor, coma aquel "Aucèl blu", «que clava mai d'un secrèt» (id., p. 98): sèm avisats de nos daissar pas prene per la tirania de las aparéncias.

Parièrament, lo darrièr d'aqueles Contes del meu ostal, "Lo meu pepin dins la luna", a una espessor antropologica remirabla : en mai d'illustrar - coma se pòt pas melhor - la teoria de la violéncia mimetica e del boc emissari de René Girard, poiriá far allusion a la rivalitat istorica Òc-Oïl...

«Que me compregue lo que me pòt comprene» (Id., p. 92): l'avertiment aconvida a legir e tornar legir per se daissar questionar pel tèxt, dins una actitud d'umilitat. Quant als Contes de Viaur, plan segur enrasigats dins la val de Viaur e lo Segalar, me semblan del nivèl d'un cap d'òbra de la literatura universal, perque, en mai de la dimension simbolicaubre rica, i encontram dessenhada, se sabèm legir, l'istòria millenària dels Païses d'òc, lor astrada derisòria ("Lo Papa de Viaur") e tragica : "La Campana de sant Joan" fa explicitament referéncia al drama de la Crosada menada per Simon de Montfòrt sus las tèrras del Lengadòc.

Quant als Contes dels Balssàs, convòcan, eles tanben, l'istòria occitana a través la "sagà familiara" dels ancessors del romancièr Honoré de Balzac, e de la quita maire del nòstre escrivan lengadocian. E camin fasant, vistalham d'episòdis istorics tragics coma los de las guèrras de religion del sègle Setzen o de costumas, de scènas de la vida vidanta d'un còp èra; atal aquel episòdi famós de "Las Mongetas" (Contes dels Balssàs, IEO Edicions, p. 155).

R.- Malgrat la qualitat e la proximitat geografica e culturala, Joan Bodon es encara fòrça desconegut pel grand public lector catalan. Per quina rason, aquela anomalia? Quinas accions caldriá desvolopar per corregir aquela situacion?

Bernat V. – La rason, o las rasons, las coneissi pas, mas "l'annada Bodon", que tenètz a marcar coma cal, es l'escasença de corregir "aquela anomalia" que disètz.

Es totjorn possible de sensibilizar lo public catalan per de reviradas de l'òbra al catalan, se son pas ja feitas, conferéncias, visitas organizadas al país de Bodon, ambe la visita de l'Ostal Joan Bodon e del ròdol (mas per las rasons que sabèm, a l'ora d'ara, serà de mal far!).

Benlèu far dintrar qualques tèxtes causits dins lo programa de literatura de l'ensenhament segondari, ambe l'acompanhament del CD.

Justament, fòrça cantaires occitans an compausat de melodias sus un brave vintenat dels poèmas de Bodon.

Poiriá interessar los cantaires catalans a adaptar al catalan unas d'aquelas creacions o de se lançar dins de creacions novèlas...

Coma nosaus avèm las versions occitanas - lengadociana, gascona - de la celebrissima "Estaca", interpretadas per Patric e autres cantaires, atal d'interprètas catalans poirián adaptar un poemenòt coma "l'Èrba d'agram" (Poèmas, op. cit., p. 53).

R.- E fin finala, l'òbra de Joan Bodon es considerada coma basica dins de la creacion del lengatge literari occitan contemporanèu. Cossí èra lo sieu nivèl lingüistic? Quinas preocupacions manifestava Bodon ligadas al present (d'aquel moment) e al futur de la lenga?

Bernat V. – La lenga de Bodon, sens recèrca especiala, revèrta pro sovent la parlar tipic de son terrador, lo Segalar. E se vei que coneis plan la lenga, es lo mot precís, la formula requista que li ven jos la pluma, pel plaser del legeire.

Pr'aquò, es totjorn d'un abòrd aisit, benlèu perque Bodon, ensenhere de mestier, pren en compte la realitat socio-lingüistica del legeire de literatura occitana, qu'es en situacion de diglossia e que cal pas descoratjar de dintrar, benlèu pel primièr còp, dins una òbra escrita "en lenga nòstra".

Sas preocupacions quant al futur de la lenga se manifestan per son adesion al Felibritge puèi a l'Institut d'Estudis Occitans, creat l'endeman de la guèrra de 39-45, çò qu'es pròva de son militantisme.

Ne pòrta testimoniatge sa correspondéncia ambe l'Enric Mouly, ont vesèm que se fa de lagui per l'ensenhament de la lenga d'òc dins las escòlas e a las escòlas normalas.

La darrièra etapa de sa vida, la passa en Argeria, e se pòt pas empachar de comparar l'astrada de l'occitan a la de l'arabe per far de socio-linguística comparada en regime de colonizacion. E de citar un autor que comenta atal :

« Òm creiriá ausir çò que se passa en Occitània . D'una part la còla de totes los diviseires que parlan de dialècte, jos-dialècte, vertadièr patés. E de l'autra part, los que creson a una lenga classica.

Mas la division es encoratjada per la colonizacion, pel poder que coloniza.»
(Letras de Joan Bodon a Enric Mouly, Societat dels Amics de Joan Bodon, 1986, p. 263.)

La letra citada data del 3 de novembre de 1968, annada que vegèt un brave remenadís. Puèi dins sas darrièras letras, Bodon se planh de sa santat e cossí ensaja ni per totde butar son òbra de romancièr, qu'es çò que lo motiva, ambe *La Quimèra* e *Las Domaisèlas* : contar «l'istòria nòstra» (Id., p. 275), mas a son biais qu'es pas lo dels universitaris, serà per el lo mot de la fin, ja qu'aquesta letra del 24 de genièr de 1975 es la darrièra que tenèm d'aquel que la mòrt nos anava raubar quatre setmanas pus tard, lo 24 de febrèr.

R.- Avètz organizat fòrça d'activitats per la promocion e la difusion de la lenga occitana. Cossí vesètz la santat de l'ensenhament de la lenga en Occitania?

Bernat V. – Dins l'encastre d'un Estat centralizat e uniformizaire, per tot dire jacobin, l'ensenhament de las lengas autras que lo francés demorarà problematic e fragil, pr'amor d'una classa politica inculta, preocupada de conquerir lo poder o de s'i manténer, donc de rentabilitat immediata, de calculs ont aquel ensenhament a pas sa plaça; la recenta refòrma del licèu n'es la pròva.

Pr'aquò, al nivèl de las "regions", o dels "territòris", coma se ditz, la presa de consciéncia se fa d'un patrimòni que cal servir, valorizar e passar a las generacions montantas per l'ensenhament.

D'aquí, darrièr exemple en data que vesi, l'adopcion de convencions novèlas de l'*Ofici Public de la Lenga Occitana* avec les Acadèmias de Tolosa e Montpelhièr*. Saludem tanben lo trabalh caparrut del *Collègi d'Occitania*, sol vertadièr organisme d'ensenhament de l'occitan a distància.

Dins lo monde desvariat e sens amiras - benlèu sens anma - que los potents de la planeta son a amodar dins un mondialisme reductor e ofegant, es als ciutadans de se mobilizar e a cadun de far sa part per resistir. Acabarai donc en daissant la paraula a Bodon ambe los darrièrs vèrses d'aquel poèma ja citat de "l'Èrba d'agram":

Al vòstre sègle de l'aram,
Que venga patz, que venga guèrra,
Semeni, ieu, l'èrba d'agram...

*Per ne saber mai :

<https://www.ofici-occitan.eu/oc/adopcion-de-novelas-convencions-amb-las-academias-de-tolosa-e-montpelhier/>

Francesc Sangar. CAOC.